

VALENTYNA V. BEZDRABKO

Kyiv National University of Culture and Arts,
Doctor of History, Professor (Ukraine)

ARCHIVAL MANAGEMENT IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF UKRAINE

***Abstract.** A powerful reforming of education in Europe is inextricably linked with the support by many countries the Bologna Declaration of 19 June 1999. Ukraine has signed the Bologna Declaration in May 2005. This act became the basis for major transformations in education in the country. At the same time, it coincided in time with the latest developments in archival education. Its reform was actualized even in the 1990's against the backdrop of well-known socio-political events associated with the collapse of the USSR. For national education was raised the issue of forming a national training system for the field of archives and records management. There were a number of important publications, including with strategic importance, which indicated the urgency of solving urgent problems of sectoral education. Common for them were powerful propaganda signals about the significance of the profession of archivist for society, state, person, as well as the need for change.*

At the same time, the newest outlines of branch education began to be distinguished, which tended to the record management, work with modern documents, including electronic. Since then, the corresponding training courses were added to the curriculum for the archivists in higher education, and their development, testing and implementation became an important task for educators and scientists. Modernization of the contents of curriculums for archivists took place with introducing them into the latest courses. The nomenclature of disciplines must always be in line with the model and direction of listeners education. Ya. Kalakura has become a well-known leader in archival management. He owns the largest share of works on managing archives in Ukrainian science.

The starting point for colleagues' research is to plan and organize the activities of the archive, depending on the understanding of its mission and the vision of the desired result. Archival management as a branch of management is interpreted as a complex of measures aimed at implementing program tasks and goals of activities of archivists, archival institutions, providing with necessary resources, as well as assessing the efficiency of work; strategic concepts, missions, outline directions of development, prioritization and planning of daily work, its performance in the general context of the functioning of the archive, the system; using the available options in an optimal way to achieve the desired effect when archivists fulfill their duties. Therefore, archival management is one of the important and essential training disciplines for the training of specialists for the industry.

***Keywords:** education, archival education, archives, archival management, document management.*

БЕЗДРАБКО В.В.

Київський національний університет культури і мистецтв,
доктор історичних наук, професор (Україна)

АРХІВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті висвітлено чинники реформування архівної освіти в Україні 1990-2000-х років, шляхи модернізації її змістового наповнення. Визначено місце і значення архівного менеджменту як навчальної дисципліни в підготовці архівістів. Представлено чинні авторські курси з керування архівами, зауважено на їх науковому*

змісті та навчальній спрямованості. Зазначено на перспективності архівного менеджменту для підготовки фахівців та розвитку архівної галузі.

Ключові слова: освіта, архівна освіта, архів, архівний менеджмент, керування документальними процесами.

БЕЗДРАБКО В.В.

Киевский национальный университет культуры и искусств,
доктор исторических наук, профессор (Украина)

АРХИВНЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье освещены факторы реформирования архивного образования в Украине 1990-2000-х годов, пути модернизации ее содержательного наполнения. Определено место и значение архивного менеджмента как учебной дисциплины в подготовке архивистов. Представлены действующие авторские курсы по управлению архивами, подчеркнута их научное содержание и учебная направленность. Указано на перспективности архивного менеджмента для подготовки специалистов и развития архивной отрасли.

Ключевые слова: образование, архивное образование, архив, архивный менеджмент, управление документацией.

Потужне реформування освіти в Європі нерозривно пов'язано з підтримкою багатьма країнами Болонської декларації від 19 червня 1999 р., відповідно до якої передбачені кредитно-модульна система організації навчання, її багаторівневість (бакалаврат, магістратура, докторантура) і безперервність, багатогранна європейська співпраця в забезпеченні якості навчання та розробці критеріїв, методів оцінки знань; просування програм мобільності для студентів і викладачів; автономність навчальних закладів та інші принципи розвитку. У рамках реалізації положень Болонської декларації при наповненні змісту освіти спостерігаємо поступовий перехід від знаннєвого до компетентнісного підходу. Відтоді, визначаючи номенклатуру дисциплін для кожного фаху, основний акцент вишами робиться не на навчальних дисциплінах, а на компетентностях, що є сукупністю знань, вмінь, навичок, ставлення до обов'язків, поведінки, які дозволяють випускникам успішно вирішувати професійні завдання.

Україна підписала Болонську декларацію в травні 2005 р. Цей акт став підмурком для масштабних трансформацій освіти в країні. Заодно це збіглося в часі з новітніми віяннями в архівній освіті. Її реформування актуалізувалося ще в 1990-х роках на тлі відомих суспільно-політичних подій, пов'язаних із розпадом Союзу РСР. Тоді перед вітчизняною освітою постало питання формування національної системи підготовки кадрів для архівної сфери та керування документальними процесами. З'являється низка важливих публікацій, у т.ч. і стратегічного значення, які вказали на актуальність розв'язання нагальних проблем галузевої освіти (Матяш, Калакура та ін., 1996; Терно, Гончарова, 1996; Калакура, 1999; Калакура, Войцехівська, 2002; Примірна програма, 2001). Спільним для них є потужні пропагандистські сигнали про значущість професії архівіста для суспільства, держави, особи, а також доведення необхідності змін.

Загальновідомим фактом є плекання історико-архівної освіти в Україні кафедрою архівознавства та спеціальних галузей історичної науки (завідувач – доктор історичних наук, професор М.Г. Палієнко) Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – КНУ імені Тараса Шевченка) (Калакура, Щербак, 2014). Фактично до 1991 р. – це був єдиний навчальний осередок, що опікувався підготовкою архівістів із класичною історичною освітою. Поява в середині 1990-х років спеціалізації “документознавець-архівіст” у рамках напряму “Документознавство та інформаційна

діяльність” склало нетривалу конкуренцію історичним університетським факультетам на ринку надання освітніх послуг (Маковська, 2002: 47-49, 51). І хоча перший досвід реформування архівної освіти за допомогою розширення кола учасників підготовки фахівців виявився нетривалим, проте чітко означив тенденції її розвитку. Ідеться про те, що стало доволі очевидним – необхідність відмовитися від монополії в підготовці “елітного” архівіста-ерудита, історика, орієнтованого на вивчення історичних документів, заради того, аби отримати спеціаліста “сродної праці” – з керування документацією та інформацією. Ми вважаємо, як і більшість наших колег, що варто зберегти історико-архівну модель в освіті поряд із активною апробацією й розбудовою іншої, детермінованої входженням в науку про архів управління, адміністрування та бізнес-систем (Skurpiecki K., 2003: 42). Маємо на увазі соціокомунікаційну модель підготовки архівістів, яка нині активно обговорюється і є, безперечно, перспективною з огляду на новітні тенденції розвитку архівної галузі.

На тлі гострих і неоднозначних дискусій стосовно моделі розбудови архівної освіти в Україні не менш важливими є питання іншого порядку, а саме: визначення складових формули вищої освіти архівістів (бакалаврат та післядипломна освіта (магістратура, аспірантура, докторантура), їх змістового наповнення, системи координат перебування слухачів (історичний чи інші факультети класичного і галузевого університетів) тощо.

За кордоном ці та інші питання стали предметом комплексного вивчення ще в 1950-х роках. Спочатку зміст і шляхи розвитку архівної освіти активно обговорювались фаховою спільнотою у країнах Західної та Центральної Європи. Пізніше про це заговорили на Північноамериканському континенті. Спеціалісти усвідомлювали важливість урахування новітніх умов існування практик роботи з документами, збільшення обсягів документообігу, що продукувало необхідність для архівістів вміти вправлятися із сучасними документами та “поточними” архівами. Подібні міркування якраз і стали підґрунтям походження альтернативної моделі архівної освіти. Отож *архіви й керування документацією* (у різних словосполучних випадках) через природно зумовлену спорідненість залишаються однією з найактуальніших навчальних спеціальностей за кордоном.

Відомі російські радянські дослідники, наприклад, В.М. Автократов, В.Д. Банасюкевич, А.М. Сокова та ін., були добре обізнані з новітніми тенденціями розвитку зарубіжної архівістики, її тяжінням до молодого “союзника” – рекордсменеджменту, і одними з перших порушили питання доцільності освоєння зарубіжного досвіду керування документаційними процесами та його значущості для архівної справи (Банасюкевич, Сокова, 1992). Архівісти-практики так само розуміли й усвідомлювали зв’язок між діловодством і архівістикою. Тому радянські нормативно-правові й науково-методичні акти, що регулювали функціонування архівної системи в Союзі РСР другої половини ХХ ст., виразно засвідчують це. За радянських часів Московський державний історико-архівний інститут був єдиним вищим навчальним закладом, що займався підготовкою документознавців та істориків-архівістів. Це відбувалося в межах автономних спеціальностей, незважаючи на існування в навчальних планах спільних дисциплін. Інакше кажучи, попри існування очевидного і безперечного зв’язку між архівною справою та діловодством, єдиного фаху на кшталт зарубіжного – “Архіви і керування документацією”, не склалося. Це зумовлено багатьма об’єктивними і суб’єктивними чинниками. Укажемо, на нашу думку, на головний із них – тяглість традиції історико-архівної моделі в освіті.

Через консервативність самої архівної системи зміни в ній (і пов’язані з нею) завжди відбуваються поволи. Тому й не дивно, що лише в 1990-х роках в Україні починають вимальовуватись новітні обриси галузевої освіти, яка тяжіє до рекордсменеджменту,

роботи з сучасними документами, у т.ч. й електронними. Відтоді відповідні навчальні курси входять до планів підготовки архівістів у вищій школі, а їх розроблення, апробація, впровадження в життя стають важливим завданням науковців-педагогів. Осучаснення змісту навчальних планів архівістів відбувалося, у т.ч. і за рахунок введення до них новітніх курсів. Номенклатура дисциплін завжди має відповідати моделі й напряду підготовки слухачів. Тому її наповнення є надзвичайно відповідальною місією фахівців.

На тлі реформувань галузевої освіти на рубежі століть у навчальні плани запроваджено курс *архівний менеджмент* (Калакура, 2007: 18). Одним із найпомітніших і найпослідовніших його провідників став знаний дослідник, професор КНУ імені Тараса Шевченка Я.С. Калакура. Він є автором низки відомих праць про суть, зміст, функції, основні ланки архівного менеджменту, а також чи не першої вітчизняної статті енциклопедичного зразка (Калакура, 2007, 2008, 2011, 2013, 2012, 2014, 2015, 2015а). Вивчаючи проблемно-тематичну історіографію, відзначимо, що вона незначна. Окремі публікації практичного змісту з архівного менеджменту належать директору Центрального державного архіву зарубіжної україніки І.М. Мазі (Мага, 2009) та экс-голови Державної архівної служби України Р.Я. Пирого (Пиріг, 2002). Автором першого в Україні навчального посібника “Менеджмент архівної діяльності”, який нині готується до друку, стала викладач Національного університету “Львівська політехніка” Т.М. Білушак (Білушак, 2016). А от джерельна база з архівного менеджменту як галузі управління доволі широка, оскільки значна частина нормативно-правових актів регулювання архівної справи спрямована за призначенням на керування *архівом, архівами, в архіві* (Закон, 2001; Положення, 2015; Правила організації, 2015; Правила роботи, 2013; Типові норми, 2008 та ін.). Наразі дисципліна сприймається обов’язковою в підготовці архівістів, а її зміст конкретизується на рівні авторських курсів (Боряк, 2012; Іващенко, 2016; Яцечко-Блаженко, 2013). Тож спробуємо розібратися, чим є архівний менеджмент для вітчизняної практики підготовки архівістів у вищій школі, виявимо раціональне і подискутуємо стосовно можливої й доцільної модернізації освітніх програм спеціальності 029 “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”.

В “Українській архівній енциклопедії” архівний менеджмент тлумачиться як “*процес професійної діяльності* (виокремлено – В.Б.), спрямований на органічне і ефективне поєднання архівних ресурсів та енергії працівників архівної сфери в інтересах задоволення потреб суспільства щодо відкладання, збереження та надання архівної інформації” (Калакура, 2008). Разом із тим, колегами неодноразово завважувалось на тому, що архівний менеджмент є *галуззю наукових знань і науковою дисципліною* (Калакура, 2007). Відмітимо також поширену синонімізацію понять “архівний менеджмент” та “менеджмент архівної справи”, “менеджмент архівної діяльності” (Калакура, 2007: 19). Хоча, на нашу думку, беззастережно робити цього не слід, оскільки *архів*, як прикметниковий означник менеджменту, не є смисловим відповідником *архівній справі (діяльності)*.

При тлумаченні поняття “архівний менеджмент” варто пам’ятати про його полісемантичність, різні значення: галузь керування, наукову та навчальну дисципліну, комплекс дисциплін. Ми солідаризуємося з колегами і вважаємо архівний менеджмент прикладними наукою, науковою дисципліною, а відправною точкою їх студювань – планування й організацію діяльності архіву залежно від розуміння його місії та бачення бажаного результату. При вживанні терміна як *галузді керування* маємо на увазі комплекс заходів, спрямований на реалізацію програмних завдань і цілей діяльності архівістів, архівної установи, забезпечення для цього їх необхідними ресурсами, а також оцінювання ефективності праці (Glossary; Library); стратегічні концепції, місії, окреслення напрямів розвитку, визначення пріоритетності й планування щоденної роботи, її продуктивності в загальному контексті функціонування архіву, галузі; використання наявних можливостей

оптимальним чином для досягнення необхідного ефекту під час втілення в життя архівістами обов'язків. Тому стандартизація та уніфікація архівних завдань і послуг, кадрова політика, управління проектами, якістю, фінансами, науково-дослідною роботою, внутрішня й зовнішня комунікація – невід'ємні складові стратегічного й оперативного керування архівом (архівною системою). Саме цим і визначається доцільність впровадження архівного менеджменту в освітні програми.

Отож у 1999 р. архівний менеджмент як професійно-орієнтована дисципліна посів чільне місце в навчальних планах спеціалістів і магістрів за напрямом “Архівознавство” спочатку в КНУ імені Тараса Шевченка, а згодом у подібних планах інших вишів, що долучились до підготовки істориків-архівістів (Калакура, 2007: 18). Тоді в логічно-структурній схемі розташування дисциплін у навчальному плані архівному менеджменту передували такі курси: архівознавство, історія архівної справи, теорія і методологія архівознавства, зарубіжне архівознавство, архівна система, Національний архівний фонд (Калакура, 2007: 18). Метою курсу, на думку його розробників, мало стати сприяння в засвоєнні слухачами теоретичних і організаційно-управлінських знань, практичних навичок, важливих для роботи в архівній сфері, оволодіння “науковими засадами й основними компонентами організації архівної справи, її сучасними технологіями, процесами прийняття та реалізації управлінських рішень, роботи з персоналом” (Калакура, 2007: 18, 19). Інакше кажучи, йдеться про таку підготовку фахівців, яка дозволила б їм виконувати управлінські функції в архіві (як установі), в межах архівної системи та поза нею.

Важливе значення для розуміння авторами змісту архівного менеджменту має визначення ними предмету дисципліни. Так от для Я.С. Калакури ця “опція” звучить суголосно до поданої вище розлогої авторської дефініції (Калакура, 2007: 19). Натомість харківська дослідниця В.Ю. Іващенко окреслює предмет дисципліни дуже коротко і змістовно як “проблеми управління (планування, маркетингу, кадрової роботи та ін.) в системі архівних установ України” (Іващенко, 2016: 3). Через проблемний підхід до викладу й викладання архівного менеджменту для В.Ю. Іващенко наріжним питанням є формування у слухачів уявлень про новітні підходи та інтерпретацію найважливіших положень теорії управління і практики керування сучасними архівами, що й склало мету курсу (Іващенко, 2016: 3).

Фундаментом дисципліни став загальний менеджмент, що є очевидним не тільки із формулювань її основних положень, але й переліку джерел і літератури, який супроводжує авторські навчальні програми (Іващенко, 2016; Калакура, 2007; Яцечко-Блаженко, 2013). Саме тому архівний менеджмент, на думку його adeptів, послуговується загальними методологічними принципами (системності, об'єктивності, історичності), дослідницькими та управлінськими методами (функціонального аналізу, синтезу, моделювання, експерименту, спостереження та ін.) (Калакура, 2007: 20). Ключовими темами навчального курсу визначають такі: *керування* процесами формування НАФ; обліку, описування, зберігання, експертизою цінності документів; організацією праці; науково-дослідною, публікаторською, іміджевою діяльністю архівної установи, іншими видами професійної творчості; персоналом; діловою комунікацією тощо (Калакура, 2007: 22, 23). Низкою окремих публікацій професор конкретизує зміст кадрової роботи в архівах, психолого-педагогічні засади архівного менеджменту та перспективи його трансформації у стратегічний (Калакура, 2011; Калакура, 2012; Калакура, 2013). Керування архівами як головний концепт міркувань Я.С. Калакури є надважливим у контексті реалізації державної архівної політики, що поетапно і в кожній розвідці доводить професор.

Актуальними й нині залишаються пропозиції Я.С. Калакури десятирічної давнини, а саме – практикувати проведення науково-практичних конференцій, семінарів архівістів,

присвячених важливим проблемам управління архівною справою, організовувати відповідні тренінги, інші види занять підвищення кваліфікації працівників галузі, розширювати мережу формальної й неформальної комунікації архівістів тощо (Калакура, 2007: 24). Безперечно, лише шляхом системних заходів досягаються оптимальні умови для розвитку галузі. Передбачаємо, що багаторічні й наполегливі студії професора можуть звершитись узагальнюючою працею з архівного менеджменту.

Особливістю більшості наразі чинних навчальних курсів є те, що загальні засади менеджменту незначним чином увиразнюються за рахунок специфіки архівної діяльності. Проте навряд чи є сенс говорити про докорінні відмінності в управлінні персоналом в архівах і деінде, так само, як і в керуванні, до прикладу, науково-дослідною, інформаційною, публікаторською діяльністю, властиві установам різних сфер суспільного життя. Тому існують прихильники іншого ставлення до архівного менеджменту як навчальної дисципліни. Зміст їх міркувань полягає в тому, щоб у планах підготовки архівістів значився загальний менеджмент, викладання якого мало би враховувати фах слухачів, бути “заземленим” на сфері майбутнього прикладання їхніх знань і вмій. Ця думка матиме місце доти, допоки у вітчизняній науці не з’являться ґрунтовні, міждисциплінарні монографічні студії, що своїм існуванням доведуть його самодостатність, зрілість і конституційованість, а сам курс стане потужним самостійним науково-дослідним міждисциплінарним напрямом, народженим у лоні менеджменту та архівістики. Має також пройти час, аби теорія архівного менеджменту була сформована, відокремлена від інших й апробована логічністю й послідовністю дискурсу; відповідним середовищем для експерименту. Певно, що згодом архівний менеджмент може набути значення галузі загального менеджменту. Утім говорити про його конституційованість як наукової та навчальної дисципліни зарано.

Так само теми загального менеджменту переважають у дисципліній програмі В.Ю. Іващенко. Планування, маркетинг, комунікація, контролювання, керування, професійна етика – основні концепти програми, сполучені семантично з архівом, архівною установою, архівною справою (Іващенко, 2016: 5, 6). І хоча значна частина запропонованих тем традиційно належить навчальній дисципліні “Архівознавство”, програма заслуговує на увагу через авторське бачення змісту архівного менеджменту, що видається нам слушним. Варті уваги, по-перше, через чітко виражену структурно-логічну схему змісту, а по-друге, окресленим місцем традиційного менеджменту в архівістиці.

Певною мірою відмінним від інших є бачення змісту архівного менеджменту викладачем Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв Т.Г. Боряк. Панівною рисою структури авторського курсу є бажання автора органічно сполучити основоположні теми архівознавства з загальним менеджментом. Тому й маємо у програмі однойменної навчальної дисципліни такі тематичні блоки: *архівознавчий* (архіви України як інформаційна система; нормативно-правова база архівної справи в Україні; напрями діяльності архівних установ України; організація використання архівної інформації), *суто управлінський* (менеджмент як система наукових знань про управління) та *комбінований* (архівний менеджмент як галузь наукових знань; архівні установи як об’єкти та суб’єкти процесу управління; НАФ як об’єкт управління; управління трудовими ресурсами архівної установи (кадровий менеджмент); архівний маркетинг; організація управління архівними установами; інформація та комунікації в архівному менеджменті; стратегічний архівний менеджмент в архівній справі), що відображає точки їхнього дотику (Боряк, 2012: 1).

Трапляються випадки компоновання в межах однієї навчальної дисципліни архівного менеджменту та архівного маркетингу. Такою є практика викладання архівного менеджменту в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Курс, розробником якого є викладач вищу Т.В. Яцечко-Блаженко, позбавлений виразної

відмінності через подібність науково-методичних і навчальних напрацюванням Я.С. Калакури (Ящечко-Блаженко, 2013: 5, 6). Архівний маркетинг, що багатьма фахівцями позиціюється складовою галузевого менеджменту, розглядається окремо та уявляється автору цілком самостійним напрямом.

Близькими за змістом до розглянутих вище програм є навчально-методичні розробки та укладений за їх мотивами навчальний посібник Т.М. Білушак “Менеджмент архівної діяльності” (Білушак, 2016). Якщо взяти до уваги назви розділів посібника (“Стратегія і тактика архівного менеджменту”, “Поняття управління архівом в Україні”, “Професійна етика архівістів та запобігання конфліктів: контекст менеджменту”, “Психолого-педагогічні засади архівного менеджменту”, “Інформатизація в архівній справі”) (Білушак, 2016: 3), то виникає тверде переконання в перегукуванні тематики порушених проблем із відомими розвідками колег. Знайомство з текстом рукопису свідчить про етичне наслідування Т.М. Білушак положень, ідей Я.С. Калакури. Перший досвід написання посібника продемонстрував нерозробленість у вітчизняній науці багатьох концепційних положень дисципліни, підкресливши її нагальні дослідницькі проблеми. Утім, безперечно, проба пера Т.М. Білушак заслуговує на увагу, оскільки через подібні факти, події конститується наука й навчальна дисципліна, а її зміст засвідчує рівень розвитку архівістики.

Останнім часом архівною спільнотою активно обговорюється питання реформування галузевої освіти. Це зумовлено багатьма чинниками, зокрема змінами національної освітньої системи та її змісту відповідно до вимог часу; інформатизацією і зростанням ролі інформаційних галузей знань у суспільному житті; світовими глобалізаційними процесами, що торкнулись сфери надання освітніх послуг тощо. Актуалізація студіювань архівного менеджменту доводять його важливість як одного з основоположних напрямів розбудови галузевої освіти.

Питання постало на часі у зв'язку із триванням обговорення нових проєктів галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальності 029 “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” (бакалавр, магістр), запропонованих Науково-методичною комісією Міністерства освіти і науки України наприкінці 2016 – на початку 2017 рр. (Проєкти стандартів, 2016, 2017). Стандарт вищої освіти за призначенням завжди сприймається як підмурук для розбудови навчальної спеціальності. Саме тому легковажити з нормативним документом не слід. Попри загальність положень згаданих проєктів із очевидним тяжінням до інформаційного менеджменту важливе значення має формування рівнозначних можливостей для розвитку усіх варіацій спеціальності, що відповідають ключовим її напрямам: інформаційному, бібліотечному та архівному. За інших умов втрачаються сенс існування самого стандарту і, найголовніше, засади повноцінного розвитку спеціальності. Залишається сподіватися, що авторам проєктів не забракне часу на етапі обговорення врахувати раціонально вмотивовані й логічно обґрунтовані побажання колег, за яких буде витримано основоположний принцип сучасної освіти – збереження й толерування традицій і відкритість новациям.

Література:

Банасюкевич, Сокова, 1992 – Банасюкевич В.Д., Сокова А.Н. Управление документацией (из зарубежного опыта) // Отечественные архивы. 1992. № 2. С. 100-106.

Білушак, 2016 – Білушак Т.М. Менеджмент архівної діяльності: навчальний посібник / Національний університет “Львівська політехніка”; ін-т гуманітарних і соціальних наук. Львів, 2016. 96 арк. (Серія “Документація та інформація”). [Рукопис].

Боряк, 2012 – Боряк Т. Архівний менеджмент: загальний опис навчальної дисципліни для студентів за напрямом підготовки 6.020105 “Документознавство та інформаційна діяльність” / Міністерство культури і туризму України; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2012. 4 арк.

Закон, 2001 – Закон України “Про Національний архівний фонд та архівні установи”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (Дата звернення: 04.06.2017)

Івашенко, 2016 – Івашенко В.Ю. Проблеми менеджменту в архівній справі: робоча програма навчальної дисципліни для студентів за напрямом підготовки 6.020302 “Історія”, спеціалізація “Архівознавство” / Міністерство освіти і науки України; Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2016. 9 арк.

Калакура, 2007 – Калакура Я.С. Архівний менеджмент як галузь наукових знань і навчальна дисципліна // Студії з архівної справи та документознавства. 2007. Т. 15. С. 18-24.

Калакура, 2008 – Калакура Я.С. Архівний менеджмент // Українська архівна енциклопедія / Державний комітет архівів України; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Київ, 2008. С. 141-142.

Калакура, 2009 – Калакура Я. Архівіст третього тисячоліття // Архівознавство. Джерелознавство. Археографія. Вип. 1: Архів і особа. Київ, 1999. С. 37-45.

Калакура, 2011 – Калакура Я.С. Психолого-педагогічні засади архівного менеджменту // Архіви України. 2011. № 1. С. 65-78.

Калакура Я.С., 2012 – Калакура Я.С. Професійна етика архівістів та запобігання конфліктів: контекст менеджменту // Архіви України. 2012. № 4(280). С. 15-31.

Калакура, 2013 – Калакура Я.С. Стратегія і тактика архівного менеджменту // Архіви України. 2013. № 5. С. 5-17.

Калакура, 2014 – Калакура Я.С. Управлінські рішення в структурі архівного менеджменту // Архіви України. 2014. № 2. С. 92-105.

Калакура, 2015 – Калакура Я.С. Управління персоналом у системі архівних установ // Архіви України. 2015. №1. С. 94-110.

Калакура, 2015а – Калакура Я.С. Стиль роботи архівістів: контекст менеджменту // Архіви України. 2015. № 5/6. С. 7-22.

Калакура, Войцехівська, 2002 – Калакура Я., Войцехівська І. Інформатика в системі архівної освіти (з досвіду Київського національного університету імені Тараса Шевченка) // Архівознавство. Джерелознавство. Археографія. Вип. 5: Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. Київ, 2002. С. 141-146.

Калакура, Щербак, 2014 – Калакура Я.С., Щербак М.Г. 70 років архівознавчій кафедрі Київського університету // Архіви України. 2014. № 4/5. С. 338-345.

Мага, 2009 – Мага І. Архівний менеджмент: до питання рейтингування державних архівів // Студії з архівної справи та документознавства. 2009. Т. 17. С. 97-111.

Маковська, 2002 – Маковська Н.В. Професійна архівна освіта в Україні: моделі, імідж, перспективи / Архіви України. 2002. №1/3. С. 46-54.

Матяш, 2002 – Матяш І. Сучасні проблеми архівної освіти в Україні // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Вип. 5: Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. Київ, 2002. С. 134-141.

Матяш, Калакура, Лозицький та ін., 1996 – Матяш І., Калакура Я., Лозицький В., Селіверстова К. Концепція підготовки та післядипломної освіти кадрів для архівних установ України (проект) // Студії з архівної справи та документознавства. 1996. Т. 1. С. 17-24.

Пиріг, 2002 – Пиріг Р.Я. Організація роботи державних архівів // Архівознавство: підручник / за заг. ред. Я.С. Калакури, І.Б. Матяш. Київ, 2002. С. 133-146.

Положення, 2015 – Положення про Державну архівну службу України // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF>

Правила організації, 2015 – Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, авт. колектив: С.В. Сельченкова (головн. упорядн.), О.В. Денисенко, М.І. Кузнецова. Київ, 2015. 248 с.

Правила роботи, 2013 – Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд.: Л.А. Кисельова, Ю.А. Прилепішева, Т.П. Прись, С.В. Сельченкова; за заг. ред. Н.М. Христової. Київ, 2013. 243 с.

Примірна програма, 2001 – Примірна програма підвищення кваліфікації працівників діловодних, архівних та експертних служб підприємств, установ і організацій: навчально-тематичний план курсів підвищення кваліфікації працівників діловодних, архівних та експертних служб підприємств, установ і організацій // Вісник архівіста. 2001. Вип. 4 (8). С. 46-58.

Проекти стандартів, 2016, 2017 – Проекти стандартів вищої освіти. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartivvishhoyi-osviti.html> (дата звернення: 06.08.2017)

Терно, Гончарова, 1996 – Терно В., Гончарова Н. Проблеми професійної підготовки спеціалістів з архівної справи у рамках спеціальності “Документознавство та інформаційна діяльність” // Студії з архівної справи та документознавства. 1996. Т. 1. С. 25-27.

Типові норми, 2008 – Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються у державних архівних установах / Держкомархів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства. Київ, 2008. 148 с.

Ящечко-Блаженко, 2013 – Ящечко-Блаженко Т.В. Архівний маркетинг та менеджмент: робоча програма навчальної дисципліни для студентів за напрямом підготовки 6.020105 “Документознавство та

інформаційна діяльність” / Міністерство освіти і науки України; Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2013. 12 арк.

Glossary – A Glossary of Archival and Records Terminology: archives management // SAA. URL: <http://www2.archivists.org/glossary/terms/a/archives-management> (дата звернення: 04.06.2017).

Library – Library and Information Science (MS): Archives Management Concentration// SIMMONS. URL: <http://www.simmons.edu/academics/graduate-programs/library-and-information-science-archives-management-ms> (дата звернення 04.06.2017)

Skupiecki, 2003 – Skupiecki K. Dyskusja nad perspektywami kształcenia archiwistów na polskich uniwersytetach – stadium pytań czy odpowiedzi? // Archeion. 2003. T. CV. S. 23-42.

References:

Banasyukevich, Sokova, 1992 – Banasyukevich V.D., Sokova A.N. Upravleniye dokumentatsiyey (iz zarubezhnogo opyta) [Document management (from foreign experience)] // Otechestvennye arkhivy. 1992. № 2. S. 100-106. [in Russian].

Bilushhak, 2016 – Bilushhak T.M. Menedzhment arhivnoi’ dijial’nosti: navchal’nyj posibnyk [Management of archival activity]. L’viv, 2016. 96 ark. [Rukopys]. [in Ukrainian].

Borjak, 2012 – Borjak T. Arhivnyj menedzhment: zagal’nyj opys navchal’noi’ dyscypliny dlja studentiv za naprjamom pidhotovky 6.020105 “Dokumentoznavstvo ta informacijna dijial’nist” [Archival management]. Kyiv, 2012. 4 ark [in Ukrainian].

Zakon, 2001 – Zakon Ukrai’ny “Pro Nacional’nyj arhivnyj fond ta arhivni ustanovy” [About the National Archival Fond and archival institutions] // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (Date of treatment: 04.06.2017) [in Ukrainian].

Ivashhenko, 2016 – Ivashhenko V.Ju. Problemy menedzhmentu v arhivnij spravi: robocha prohrama navchal’noi’ dyscypliny dlja studentiv za naprjamom pidhotovky 6.020302 “Istorija”, specializacija “Arhivoznavstvo” [Problems of management in archival affairs]. Harkiv, 2016. 9 ark. [in Ukrainian].

Kalakura, 2007 – Kalakura Ja.S. Arhivnyj menedzhment jak haluz’ naukovyh znan’ i navchal’na dyscyplina [Archival management as a branch of knowledge and academic discipline] // Studii’ z arh. spravy ta dokumentoznavstva. 2007. T. 15. S. 18-24 [in Ukrainian].

Kalakura, 2008 – Kalakura Ja.S. Arhivnyj menedzhment [Archival management] // Ukrai’ns’ka arhivna encyklopedija. Kyiv, 2008. S. 141-142 [in Ukrainian].

Kalakura, 2009 – Kalakura Ja. Arhivist tret’oho tysjacholittja [Archivist of the third millennium] // Arhivoznavstvo. Dzhereloznavstvo. Arheohrafija. Vyp. 1: Arhiv i osoba. Kyiv, 1999. S. 37-45 [in Ukrainian].

Kalakura, 2011 – Kalakura Ja.S. Psyholoho-pedahohichni zasady arhivnoho menedzhmentu [Psychological and pedagogical principles of archival management] // Arhivy Ukrai’ny. 2011. № 1. S. 65-78 [in Ukrainian].

Kalakura Ja.S., 2012 – Kalakura Ja.S. Profesijna etyka arhivistiv ta zapobihannja konfliktiv: kontekst menedzhmentu [Professional ethics of archivists and conflict prevention: the context of management] // Arhivy Ukrai’ny. 2012. № 4(280). S. 15-31 [in Ukrainian].

Kalakura, 2013 – Kalakura Ja.S. Stratehija i taktyka arhivnoho menedzhmentu [Strategy and tactics of archival management] // Arhivy Ukrai’ny. 2013. № 5. S. 5-17 [in Ukrainian].

Kalakura, 2014 – Kalakura Ja.S. Upravlins’ki rishennja v strukturi arhivnoho menedzhmentu [Management decisions in the structure of archival management] // Arhivy Ukrai’ny. 2014. № 2. S. 92-105 [in Ukrainian].

Kalakura, 2015 – Kalakura Ja.S. Upravlinnja personalom u systemi arhivnyh ustanov [Personnel management in the archival institutions system] // Arhivy Ukrai’ny. 2015. №1. S. 94-110 [in Ukrainian].

Kalakura, 2015a – Kalakura Ja.S. Styl’ roboty arhivistiv: kontekst menedzhmentu [The style of the work of archivists: the context of management] // Arhivy Ukrai’ny. 2015. № 5/6. S. 7-22 [in Ukrainian].

Kalakura, Vojcehivs’ka, 2002 – Kalakura Ja., Vojcehivs’ka I. Informatyka v systemi arhivnoi’ osvity (z dosvidu Kyi’vs’koho nacional’noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka) [Informatics in the system of archival education] // Arhivoznavstvo. Dzhereloznavstvo. Arheohrafija. Vyp. 5: Arhivy – skladova informacijnyh resursiv suspil’stva. Kyiv, 2002. S. 141-146 [in Ukrainian].

Kalakura, Shherbak, 2014 – Kalakura Ja.S., Shherbak M.H. 70 rokiv arhivoznavchij kafedri Kyi’vs’koho universytetu [70 years of the Archival Department of Kyiv University] // Arhivy Ukrai’ny. 2014. № 4/5. S. 338-345 [in Ukrainian].

Maha, 2009 – Maha I. Arhivnyj menedzhment: do pytannja rejtynguvannja derzhavnyh arhiviv [Archival management: to the issue of rating the state archives] // Studii’ z arh. spravy ta dokumentoznavstva. 2009. T. 17. S. 97-111 [in Ukrainian].

Makovs’ka, 2002 – Makovs’ka N.V. Profesijna arhivna osvita v Ukrai’ni: modeli, imidzh, perspektyvy [Professional archival education in Ukraine: model, image, perspectives] // Arhivy Ukrai’ny. 2002. №1/3. S. 46-54 [in Ukrainian].

Matjash, 2002 – Matjash I. Suchasni problemy arhivnoi’ osvity v Ukrai’ni [Modern problems of archival education in Ukraine] // Arhivoznavstvo. Arheohrafija. Dzhereloznavstvo. Vyp. 5: Arhivy – skladova informacijnyh resursiv suspil’stva. Kyiv, 2002. S. 134-141 [in Ukrainian].

Matjash, Kalakura, Lozyc’kyj ta in., 1996 – Matjash I., Kalakura Ja., Lozyc’kyj V., Seliverstova K. Koncepcija pidhotovky ta pisljadyplomnoi’ osvity kadriv dlja arhivnyh ustanov Ukrai’ny (proekt) [Concept of training and

postgraduate education of employees for archival institutions of Ukraine (project)] // Studii z arh. spravy ta dokumentoznavstva. 1996. T. I. S. 17-24 [in Ukrainian].

Pyrih, 2002 – Pyrih R.Ja. Organizacija roboty derzhavnyh arhiviv [Organization of work of state archives] // Arhivoznavstvo: pidruchnyk. Kyiv, 2002. S. 133-146 [in Ukrainian].

Polozhennja, 2015 – Polozhennja pro Derzhavnu arhivnu sluzhbu Ukrainy [Regulation on the State Archives of Ukraine]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].

Pravyla organizacii, 2015 – Pravyla orhanizacii dilovodstva ta arhivnoho zberihannja dokumentiv u derzhavnyh organah, organah miscevoho samovrjaduvannja, na pidpryjemstvah, v ustanovah i organizacijah. [Rules for the organization of record keeping and archival storage of documents in state institutions, institutions of local self-government, enterprises, institutions and organizations]. Kyiv, 2015. 248 s. [in Ukrainian].

Pravyla roboty, 2013 – Pravyla roboty arhivnyh ustanov Ukrainy. [Rules of the work of archival institutions of Ukraine]. Kyiv, 2013. 243 s. [in Ukrainian].

Prymirna prohrama, 2001 – Prymirna prohrama pidvyshhennja kvalifikacii pracivnykiv dilovodnyh, arhivnyh ta ekspertnyh sluzhb pidpryjemstv, ustanov i organizacij: navchal'no-tematychnyj plan kursiv pidvyshhennja kvalifikacii pracivnykiv dilovodnyh, arhivnyh ta ekspertnyh sluzhb pidpryjemstv, ustanov i organizacij [An apprenticeship program for the improvement of the skills of clerical, archival and expert services of enterprises, institutions and organizations] // Visn. arhivista. 2001. Vyp. 4 (8). S. 46-58. [in Ukrainian].

Proekty standartiv vyshhoi osvity. [Projects of higher education standards]. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhoyi-osviti.html> (Date of treatment: 06.08.2017) [in Ukrainian].

Terno, Honcharova, 1996 – Terno V., Honcharova N. Problemy profesijnoi pidhotovky specialistiv z arhivnoi spravy u ramkah special'nosti "Dokumentoznavstvo ta informacijna dijal'nist" [Problems of professional training of specialists in the archives in the specialty "Document Science and Information Activity"] // Studii z arh. spravy ta dokumentoznavstva. 1996. T. I. S. 25-27 [in Ukrainian].

Typovi normy, 2008 – Typovi normy chasu i vyrobтку na osnovni vydy robit, shho vykonujut'sja u derzhavnyh arhivnyh ustanovah. [Typical standards of time and production for the main types of work performed in state archival institutions]. Kyiv, 2008. 148 s. [in Ukrainian].

Jacechko-Blazhenko, 2013 – Jacechko-Blazhenko T.V. Arhivnyj marketyng ta menedzhment: robocha prohrama navchal'noi dyscypliny dlja studentiv za naprjamom pidhotovky 6.020105 "Dokumentoznavstvo ta informacijna dijal'nist". [Archival marketing and management]. Luc'k, 2013. 12 ark. [in Ukrainian].

Glossary – A Glossary of Archival and Records Terminology: archives management // SAA. URL: <http://www2.archivists.org/glossary/terms/a/archives-management> (Date of treatment: 04.06.2017) [in English].

Library – Library and Information Science (MS): Archives Management Concentration// SIMMONS. URL: <http://www.simmons.edu/academics/graduate-programs/library-and-information-science-archives-management-ms> (Date of treatment: 04.06.2017) [in English].

Skupiecki, 2003 – Skupiecki K. Dyskusja nad perspektywami ksztalcenia archiwistow na polskich uniwersytetach – stadium pytac czy odpowiedzi? // Archeion. 2003. T. CV. S. 23-42 [in Polish].